

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE “ASRÎ” MİMARLIĞI TANITAN BİR ÖNCÜ:
HAYAT MECMUASI

A PIONEER INTRODUCING THE “CONTEMPORARY” ARCHITECTURE
IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD: HAYAT MAGAZINE

Önder AYDIN*, Nurçin ÇELİK**

Öz

Erken Cumhuriyet döneminde 1920lerin ikinci yarısı, bir taraftan tarihselci Milli mimari uygulamalarının halen etkili olduğu, diğer taraftan da değişimin işaretlerinin ortaya çıktığı bir zaman aralığına karşılık gelmektedir. Bu süreçte çıkarılan, gündelik yaşama dair eski alfabe ile yayın yapan magazin dergilerinin yeni, asrî mimarlığa dair erken yayınları, Ülke mimarlığındaki değişimin de habercisi niteliğindedir. Belirtilen bağlamda, Hayat mecmuasının dönem içinde önemli bir iz bıraktığını söylemek mümkündür. Bu makale çalışması, Derginin döneminin yeni, asrî, modern mimarlığını tanıtan, savunan yazılarını mercek altına almıştır. Söz konusu yazıların analizi kapsamında metinlerden çekilen veriler, modernliğin kavramları ışığında alt başlıklar halinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak bu makale, Hayat mecmuasının Genç Türkiye Cumhuriyetinin ideolojisi ve inkılaplarıyla uyumlu olarak, 1930lar sonrasında yoğun bir biçimde uygulanacak yeni mimarlığa dair yayınlara, erken dönemde yer vermesinin önemine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Hayat Mecmuası, Asrî Mimarlık, Modern Mimarlık

Abstract

The second half of the 1920s in the Early Republican period corresponds to a period in which historicist National Architecture practices were still effective on the one hand, and signs of change emerged on the other. The early publications of the new and contemporary architecture of the magazines, which were published in this process and published in the old alphabet about daily life, also herald the change in the architecture of the country. In the aforementioned context, it is possible to say that Hayat Magazine left an important mark in the period. This article focuses on the articles of the Magazine that introduce and defend the new, contemporary and modern architecture of the period. Within the scope of the analysis of the aforementioned articles, the data drawn from the texts were evaluated in the light of the concepts of modernity as sub-headings. In conclusion, this article draws attention to the importance of Hayat Magazine's early coverage of publications on new architecture, which will be applied widely after the 1930s, in line with the ideology and reforms of the Young Turkish Republic.

Keywords: Early Republican Period, Hayat Magazine, Contemporary Architecture, Modern Architecture

---

Araştırma Makale // Başvuru tarihi: 01.09.2022 - Kabul tarihi: 24.12.2022

*Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, oaydin@gazi.edu.tr, orcid no.0000-0002-6659-5380

**Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimarlık Bölümü, celik.nurcin@aybu.edu.tr, orcid no. 0000-0003-3241-2539

“...millî âsârı taklîdle elde edilen, millî bir mi'mariyi yaratan Sinan da âsârını kendinden evvel gelen Türk mi'marilerinin âsârından kopye etmemiştir.” (Alaettin Bekir, 1928:11)

1. Giriş - Hayat Mecmuası Üzerine

İlk sayısını 2 Kânunuevvel (Aralık) 1926'da çıkaran Hayat mecmuası, üç yıl boyunca yayın hayatını kesintisiz bir şekilde sürdürdükten sonra son sayısını 30 Aralık 1929'da yayınlamıştır (Parlak, 1984:25; Uçman, 2006:521). Dönemin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen haftalık Derginin ilk dört cildi 1928 yılının sonlarına kadar Osmanlı alfabesi ile basılmıştır (Parlak, 1984:26). Ulaşmayı hedeflediği dönem “münevverleri” tarafından ilgiyle karşılanan Hayat, Erken Cumhuriyet dönemi devrimlerinin düşünsel altyapısının oluşturulmasında ve okuyucusu tarafından söz konusu köktenci yeniliklerin kabul görmesinde önemli bir yere sahip olmuştur (Uçman, 2006:521).

Ayrıca, Hayat Mecmuası'nın dönemin “hayatına” etkileri yalnızca yakın dönem makalelerinde tespit edilmiş değildir, çıkarıldığı yılların diğer yayınlarının da söz konusu öneme vurgu yaptığı görülmektedir. Örneğin İctihad dergisinin 1927 yılındaki bir sayısında, Dr. Abdullah Cevdet (1927:4333), her ne kadar şiir başlığı altında yayınlanan eserleri eleştirse de, Hayat mecmuasının özellikle kültürel, toplumsal ve ekonomik alanda, büyük çaba ve emekle çıkarılan, beğenilen, seçkin bir yayın olduğundan bahseder.

Kaya (2010:164-165), İstanbul'daki Darülfünun'dan ayrıldıktan sonra, 1926-1930 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Milli Talim ve Terbiye Dairesi'nin ilk başkanı olarak görev yapan Mehmed Emin (Erişirgil)'in, Bakanlık tarafından desteklenen Hayat mecmuasının kurucusu, müdürü ve başyazarı pozisyonuyla, Cumhuriyet inkılaplarının topluma benimsetilmesini hedefleyen Derginin “pragmatist” bir yaklaşımla yayın hayatında yer

almasında büyük paya sahip olduğunu belirtmektedir¹. Mehmed Emin (Erişirgil)'in ilk sayıda yer alan “Hayat Ne İçin Çıkıyor” isimli makalesi, Derginin neleri amaçladığına dair bir rehber niteliğindedir. Mehmed Emin (1926:1), derginin çıkış hedefini her şeyden önce, büyük “Türk inkılabına” karşı sorumlu olarak gördüğü ve bunun için çok “çalışmasını” beklediği gençliği, bilimle buluşturmak olarak belirlemiştir (Uçman, 2006:521; Işık, 2020:79). Yazarın metninde önemle vurguladığı Türk inkılabı, yalnızca bir İstiklal savaşı kazanmanın tanımı olmayıp bilimle, sanatla donanmış aydınlar yetiştirerek “muâsır medeniyetler” seviyesine ulaşmanın yoludur ve bu anlamda sadece Türkiye için değil, başta doğu halkları olmak üzere, tüm dünya için “yüksek fikir ve âlem-şümül (*evrensel*) mefkûrenin eseri olan” Amerika İstiklali ve Fransız İhtilali kadar değerlidir (Mehmed Emin, 1926:1-2). Hayat mecmuasının bu kapsamdaki rolünü O'nun (1926:2) sözleriyle aktarmak gerekirse: “İstiklâl harbinde tezâhür eden millî kudret sulh zamanında niye ilim ve san'at sahasında tecelli eylesin? Yalnız bu mefkûrenin tahkiki ilim muhabbetine, san'at zevkine mâlik geniş bir mahiyetle temin edilebilir. ‘Hayat’ böyle ‘muhit’in tercümanı olabildiği gün en hayırlı bir vazîfe görmüş olacaktır” (Kaya, 2010: 165).

Görüldüğü üzere, Hayat mecmuasının Başyazarı için sanat en az bilim kadar önem arz etmektedir. O'nun (1926:2) sözlerinin, sanat ve bir dalı olarak kabul ettiği mimarlıktaki yeni gelişmeleri, “asrîliği” aktaran döneminin söz konusu içerikteki “erken”, “öncü” yayınlarının habercisi olduğunu da farketmek mümkündür: “...San'at eserleri bir millet için kudret membaidir. Hayat ve tabîat san'at ile güzelleşir, o sâyede sevilir, millî hayatı, san'atkâr mefkûreleşdirebilir. Önünde yeni bir ufuk açılan Türk millî rûhu kuvvetini büyük ediblerin, ressamların eserlerinde, yüksek mi'marisinde bulacaktır. ‘Hayat’ san'at muhabbet ve zevkinin artmasına ufak bir hizmet yapmağa muvaffak olursa bahtiyardır.”

Hayat mecmuasının genel çizgisinin Batı dünyasındaki bilim, sanat, düşünce alanındaki yenilikleri tanıtmak gibi bir yaklaşıma sahip olduğunu belirtmekle birlikte; milli, manevi değerleri geliştirmek gibi bir kaygısı olduğunu, dolayısıyla “milliyetçiliğin” de Dergide işlenen konular arasında yer aldığını vurgulamak gerekir (Uçman, 1998:13; Uçman, 2011:142-148, Dalga, 2002:11, 284, 286). Ayrıca, Dergide Avrupa kaynaklı olan “asrîleşmenin” yalnızca yeni

---

¹ Mehmed Emin (Erişirgil), Milli Eğitim Bakanlığındaki görevine devam etmekle birlikte, Hayat mecmuasında iki yıla yakın sürdürdüğü yöneticiliği 3 Mayıs 1928 tarihinde Nafi Atuf'a devretmiştir (Kaya, 2010: 164).

yaşam biçiminin getirdiği yeni alışkanlıkları, eğlence anlayışını, tüketim ve hazza dayalı bir hayat tarzını temsil etmediğine değinilerek çalışıp üretmenin sorumluluğuna ve önemine de yer verilmektedir (Mehmed Emin, 1926:1; Zeki Mesud, 1926:67). Bu noktada, Zeki Mesud'un (1926:67) Hayat'ta yayınlanan "Avrupalılaştık, Asrîleşmek" adlı yazısında belirttikleri dikkat çekicidir: "Asrîleşmenin hakikî ma'nâsı, Avrupalı zihniyeti, Avrupalı metodu ile çalışmak ve maddî, manevî millî kıymetleri arttırmaktır. Bu, medeni hayatın zarûrî olan ilk safhasını teşkil eder."

2. Hayat Mecmuasında Yayınlanan "Yeni, Asrî, Modern" Mimarlığa Dair Makaleler

Bu makale çalışmasında, Hayat mecmuasının mimarlık alanında yayınladığı yazılar önemsenerken mercek altına alınmış; özellikle bu yayınlar içinde bazılarının, mimarlıkta modernizme dair görüş ve uygulamaların Ülkede yoğun bir biçimde ortaya çıktığı 1930lardan önce Dergide basılmış olması, araştırma için oldukça değerli bulunmuştur. Makale çalışmasında, kendilerinden sonra gelecek olan ilgili yayınlara "öncü" oldukları savı ile; özellikle "yeni, asrî, modern" mimarlığı tanıtan, savunan, Osmanlı alfabesi ile yazılmış dört makale, ele aldıkları "modern" kavramlar üzerinden ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir: Alaettin Bekir, "Alman Mimarısından Alınacak Dersler" (Cilt:4, Sayı:99 /18 Ekim 1928); İsmail Hakkı, "Bugünkü Mi'marlık Nereye Gidiyor?" (Cilt:1, Sayı:5 /20 Aralık 1926); Halil Vedat, "San'atda İnkılab" (Cilt:2, Sayı:44 /29 Eylül 1927); Kazım Sevinç, "Mi'maride İnkılab" (Cilt:4, Sayı:91/ 23 Ağustos 1928).

Demir (2005: 112), gerçekleştirdiği geniş kapsamlı çalışmasında, Hayat mecmuasında sanat alanında görüş bildiren yazarların hemen hepsinin "âlim ve mütefekkir" kimseler olduğunu belirtmektedir. Bununla örtüşen bir durum olarak, elde edilen bilgiler ışığında, Dergide yazıları incelenen dört yazar arasından, Alaettin Bekir² haricindeki isimlerin, edebiyat başta olmak üzere, güzel sanatların tüm alanlarıyla ilgilenen eğitimciler oldukları anlaşılmaktadır. Erken Cumhuriyet dönemindeki benzer görüşteki yayınlarıyla öne çıkan İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Darülfünun'da Batılı eğitim sisteminin yerleşmesinde katkısı olan, Edebiyat

---

² Dergideki yazısını, son yıllarını Avrupa'da geçirdikten sonra, Türkiye'ye geldiğinde kaleme aldığını belirten Alaettin Bekir'in (1928:12), soyadı, eğitimi ve meslek yaşamı ile herhangi bir bilgiye ulaşamadır.

Fakültesinde dekanlık görevini üstlenmiş, dönemin önemli aydınlarından (Aytaç, 1984:237-248; Rushid, 2019:35-38). Halil Vedat (Fıratlı), Darülfünun'un Edebiyat Bölümünü bitirdikten sonra Milli Eğitim Bakanlığında aldığı çeşitli görevler üzerine Güzel Sanatlar Umum Müdürü olarak çalışmıştır (http 1). Kazım Sevinç (Altınçağ) ise, yine güzel sanatlar alanında çeşitli yayınları bulunan bir edebiyat öğretmenidir (http 2). Dolayısıyla, adı geçen yazarların Darülfünun, Milli Eğitim Bakanlığı ve edebiyat/güzel sanatlar alanlarındaki geçmişleri, Bakanlık destekli derginin başyazarı, müdürü Mehmed Emin (Erişirgil) ile birbirilerini tanımaları ihtimalini güçlendirmektedir. Yazarların aynı perspektifte görüş oluşturmalarında, söz konusu ihtimalin etkili olma durumu da üzerinde düşünmeye değerdir.

Söz konusu yazıların içerikleri özetlenecek olur ise; öncelikle, Alaettin Bekir'in (1928) "Alman Mimarisinden Alınacak Dersler" adlı makalesinde, doğrudan modern mimarlığın tanımlandığı bir anlatımı bulmanın olanaklı olmadığını belirtmek gerekir. Metnindeki, modern mimarlığın ele aldığı kavramlarla dönemin tarihselci akımı I.Ulusal Mimarlık eserleri üzerine gerçekleştirdiği eleştirel tutumda, "modern" "zımnı" bir biçimde kendini gösterir. Dolayısıyla, bu eleştirel tutum içinde avangardlığı, mimarın topluma karşı sorumluluğunu, ekonominin önemini, zaman kavramının ele alınışını, buna bağlı olarak tarihselcilik karşıtlığını, çağın mimarlığının çağın malzeme, biçim ve olanaklarını kullanarak temsiliyeti sağlaması gerekliliğini tespit etmek mümkündür.

İsmail Hakkı'nın (1926) "Bugünkü Mi'marlık Nereye Gidiyor?" başlıklı metninde ise, öncelikle Batılı mimarlık geçmişine odaklanılmakta olup Antik Yunan ve Gotik üzerine ayrıntılı bir başlangıç bulunmaktadır. Gotik mimarlık, kalpten gelen duyguların sanatı olmakla yüceltilirken; güçlü bir iltifat, dik aç ve düz çizgileriyle aklın, mantığın, dolayısıyla anlaşılabilirliğin mimarlığı Antik Yunan'a gelmiştir. Yazar, Rönesans'ı yenilik getirmeyen bir devam mimarlığı, Romantizmi ise "uzvî" olmayan, bu nedenle de parlak eserler veremeyen bir akım olarak niteler. Sonuç bölümünde ise, gelenekten bağımsız, bezemesiz, "dört köşe yüzlü" biçimlenmeyi içeren anlayışı, döneminin yeni, "asıl" mimarlığı olarak takdim eder.

Halil Vedat (1927), "San'atda İnkılab" isimli makalesinde, öncelikle Avrupa'nın mimarlık tarihinde önemli yeri olan Roman, Gotik, Rönesans, Barok ve Rokoko mimarilerinden kısaca bahseder. Sonrasında ise modern mimarlığa doğru giden geçiş sürecini Webb, Morris, Olbrich,

Wagner gibi isimlerle aktarır ve devamında Amerika örnekleri, Rus ekolü ve Almanya'daki gelişmeler üzerinden "asrî mimarinin" tanıtımını gerçekleştirir.

Kazım Sevinç (1928), "Mi'maride İnkılab" başlıklı metninde yeni sanat ve mimarlığı doğrudan ele alarak, bu çalışmada analiz edilen diğer makalelere göre asrî ve modern mimarlığa dair tanımlamalara yazısında daha fazla yer ayırır. Dolayısıyla makalesinde plastik sanatlardaki yeni "modern" akımlar ile mimarlık alanından Amerika gökdelenlerini, Fransa ve Almanya'daki modern konut örneklerini, Hollanda mimarlığının yorumunu ve İsviçre'deki uygulamalar üzerinden "ultramodern" dinamizmi öne çıkardığını görmek mümkündür.

Ayrıca üzerinde durmak gerekir ki, her ne kadar metinlerinde referans ve alıntılara rastlanmasa da, dört yazar da ele aldıkları konuları kendi üsluplarıyla yazıya dökmüştür. Özellikle Alaettin Bekir ve İsmail Hakkı'nın Ülke mimarlığına da referans veren yazıları eleştirel bir dille strüktüre edilmiş özgün metinler olup, Kazım Sevinç'in metninde de benzer detayları yakalamak mümkündür. Zaten, Hayat mecmuasında yabancı kaynaklardan doğrudan metin aktarımında, metnin tercüme olduğu bilgisine, özgün yazarın ve "mütercim" adlarına yer verildiği görülmektedir³. Buna karşılık, Derginin metinlerine yerleştirilen fotoğraf ve çizimlerin kaynaklarının, "son seneler zarfında bulunduğu Avrupa'dan gelerek yazısını kaleme alan" Alaettin Bekir'in (1928:12) çalışmasında dahi, belirtilmediğini vurgulamak gerekir.

Bu makale çalışmasında, yukarıda özet olarak içerikleri aktarılan söz konusu dört metinde, Avrupa kaynaklı modernlik projesi ve takip eden modern mimarlıkla birlikte etkili olan kavramların ne derece karşılık bulduğunun analiz edilmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla çalışma, "mimarın temsiliyette sorumluluğu", "tarihselcilik karşıtlığı", "ekonomiklik", "asrî mimari", "modern mimarlığa dair" ve "teknik yenilikler" alt başlıklarında detaylandırılmıştır:

2.1. Mimarın Temsiliyette Sorumluluğu

Alaettin Bekir'in makalesinde, göze çarpan önemli bir eleştirinin mimarın topluma karşı sorumluluğu üzerinden olduğunu belirtmek gerekir. Bekir'e (1928:12) göre, millet parayı vererek hükümet de mimarları görevlendirerek üstüne düşen sorumluluğu yerine getirmiş

---

³ Örnek olarak Prof. Heinrich Glück'ün (1927a; 1927b) Dergideki makaleleri verilebilir: "Osmanlılarda Mi'mari" ve "Küçük Asya'da Selçuklu San'atı" isimli metinlerde "muharriri: Profesör Heinrich Glück, mütercimi: Köprülüzâde Ahmed Cemal" ifadeleri yer almaktadır.

durumda olduğundan muhatap memleketin mimarlarıdır. O'nun (1928:12) sözleriyle, "...Çünkü yapılan âbidelerin memleketin şerefi ile mütenasib olmasını te'min etmek onların (*mimarların*) vazîfesidir". Özellikle, Ankara'daki Adliye Binasını örnek vererek yapının, "terakkînin" en önemli eylemlerinde yeri olan hukuk alanındaki yeniliklere karşılık gelmeyecek bir temsiliyete sahip olmasını şiddetle eleştirmiştir. Temsiliyet sorununun ele alınışı metin üzerinden aktarılmaya devam edilirse, özellikle "büyük bir heyecanla yeni doğan" Genç Türkiye Cumhuriyetinin devrimlerine referans verildiği görülür. Yazarın (1928:11) makaleyi hazırladığı dönemin devrimlerin gerçekleştiği evreye denk düşmesine dayanarak belirttiği "Türk milletinin geçirdiği ve hâlâ geçirmekte olduğu inkılab yalnız hükümetcilik sahasında değildir" vurgusu önem arz eder. Dolayısıyla, Bekir'e (1928:11) göre, her alanda olduğu gibi yeni temsil eden tutumun mimarlık alanında da uygulanmasında zaruret bulunmaktadır: "Yapılan inkılabat bilâistisnâ her sahada tatbîk edilmelidir. Nasıl yeni bir Türk sahnesi, genc bir Türk ressamlığı, heykeltraşısı, musikisi lazımsa yeni, yepyeni eski zihniyetlerden tamamen muarra (*arınmış*) ve yeni asrın ihtiyâcâtını temin eden bir mi'mariye ihtiyac vardır."

2.2. Tarihselcilik Karşıtlığı

Hayat mecmuasında yayınlanan, Türkiye'nin dönem mimarlık anlayışına değinen makalelerde, temsiliyetle bağlantılı olarak göze çarpan diğer bir durum, yeni mimarlığın geçmişe mesafeli olması gerekliliği vurgusudur. Dergide, özellikle Osmanlı mirasının mimari elemanlarının dönem mimarlığında tekrarına tepki veren yazılar dikkat çekicidir. Dolayısıyla, bilhassa Mimar Kemaleddin, Vedat Tek, Gulio Mongeri gibi isimlerin öne çıktığı I.Ulusal Mimarlık akımının da bu yaklaşımdan payını aldığı görülmektedir.

Alaettin Bekir'in (1928:10) dönemin mimari üslubu olan I. Ulusal Döneme en yoğun tenkidi, halen eskiden uzaklaşmamış, "yeni asrın ihtiyacını sağlayamayan bir mimarlık" olma bağlamında gelir. 19.yüzyıl Avrupa'sında varlığı doğal karşılanan, tiyatro veya müze binasının Antik Yunan, kilise veya odeonun Bizans, belediye ve adliye sarayının Gotik, saray benzeri binaların Rönesans tarzında inşasından, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yararsız, anlamsız bulunularak vazgeçilmiş olmasına karşın, Türkiye'de tarihselci tutumun devam ediyor olması itirazlarına bir örnektir: "İstanbul'da Birinci Vakıf Han Posta ve Telgraf binasından tutalım da Ankarada Zira'at Bankasına kadar bütün inşâata veya daha iyisi ekserî inşâat(,) tarihi ve mi'mari

birer âbide oldukları inkâr edilemeyecek olan Sinan âsârının taklîdinden başka bir şey değildirler” (Alaettin Bekir, 1928:12).

Bu noktada, Alaettin Bekir’in metninin Mimar Sinan’a yaptığı vurgudan bahsetmek gerekir. Bekir’in (1928:11), Mimar Sinan’ın özellikle bu makalenin başında da belirtildiği üzere, kendi eserlerini ortaya koyarken geçmişi taklit etmemiş olmasına değinmesi dikkat çekicidir. Milli mimarinin hiçbir zaman aleyhinde olmadığını belirten Alaettin Bekir’in (1928:12) tutumu, döneminin bakış açısıyla tutarlıdır. Buna göre, geçmişin önemli mimari eserleri, “Türk” mimarlık tarihinin inşasında önemli yapı taşları olarak değer verilmeli ve korunmalıdır: “Mâzi ve hâl (*şimdiki durum*), bilhassa mi’maride, hakikî karakterini, millî hayatını ve terakkî derecelerini gösterir.” (Alaettin Bekir, 1928:11). Bununla birlikte, Bekir’in (1928:11) aktardığı üzere mimarlık, diğer tüm güzel sanatlarda olduğu gibi, zamanının düşüncesinin ve kültürünün aynası olmak durumundadır.

İsmail Hakkı da (1926:6) benzer bir yaklaşımla, makalesinde söz konusu elemanların kullanımını reddetmenin geçmişi yok saymak anlamına gelmeyeceğini belirtir: “...Ben musiki münâkaşası münasebetiyle: ‘Mi’maride Türklük istalaktit ve kubbe ile olmaz!’ dediğim zaman mâziye gözümü yummadım. Gözlerimi bir istikbâle açdım.”

Yazısında geniş bir biçimde Avrupa’nın geçmiş mimarlıklarına değinen Halil Vedad (1927: 9) ise, Romanesk, Gotik, Rönesans gibi mimarlıkların Avrupa şehirlerinin yeni ihtiyaçlarını, yeni tip insanın zevkini ifade etmediğini belirtir. Vedad’a (1927:9-10) göre Gotik, feodalitenin, derebeylik ve din sultanının devrini; Rönesans ise monarşinin devrini temsil etmekteydi. Ancak Yazarın, yeni tip insanın, yeni bir mimarlığa ve şehre ihtiyacı bulunmakta olduğuna vurgu yaparken (**Görsel 1**), geçmişin varolan kent dokularına bakışı da yıkıcı değildir: “Eski şehirlerin yanında doğan yeni mahalleler, zamanımızın ihtiyac ve zevkini ifâde eden eserlerdir.” (Halil Vedad, 1927:12)

Görsel 1. Halil Vedad'ın yeni şehir örneği olarak yazısında kullandığı bir görsel. Resim alt yazısı: “Belçikada yeni şehir”

2.3. Ekonomiklik

Alaettin Bekir'in, Ankara'daki bir diğer I. Ulusal dönem yapısı olan Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'nun tasarımı Etnografya Müzesi üzerinden gerçekleştirdiği eleştirilerde dozun iyice yükseldiği görülür: Müze, Alaettin Bekir'e (1928:10) göre, “garîb kubbesi, acâib pencereleriyle, isrâf devirlerinin câmi'lerini hatırlatan, geçen asırların bir numunesi” niteliğindedir. Görüldüğü üzere, hem yapının tasarım anlayışına olumsuz bir yargıda bulunulurken hem de örtülü bir biçimde Osmanlı'nın Klasik dönemine ekonomik anlamda eleştiri getirilmektedir. Doğal olarak, Yazarın ekonomik anlamdaki itirazlarını, döneminde büyük paralar harcanarak inşa edilen diğer I. Ulusal Dönem yapıları üzerinden de sürdürdüğünü tespit etmek olanaklıdır. Tasarımı İtalyan mimar Giulio Mongeri'ye ait Ankara Ulus'taki Ziraat Bankası için yazdıkları bu kapsamda dikkate değerdir: “İki milyon lira isrâf edilerek vücûda getirildiği söylenen Zira'at Bankası binası Ankaranın diğer binalarına nisbeten az, çok hâiz-i kıymet ise de mi'mari nokta-i nazarından büyük bir eser olmakdan uzaktır”(Alaettin Bekir, 1928:12). Her ne kadar harcanan paralar üzerinden eleştirerek yapının büyük bir eser olmaktan uzak olduğunu belirtse de, dönemin diğer yapılarına göre “az çok” değer taşıdığını iddia ederek farklı bir tutum geliştirdiğini de saptamak mümkündür. Alaettin Bekir'in metninde neden Ziraat Bankasının diğerlerine oranla

daha fazla “kıymete haiz” olduğu ifade edilmemesine karşın, Gulio Mongeri’nin banka binalarının iç mekân düzenlemelerinde, tefriş elemanlarının biçimlenişinde ve malzeme seçiminde modern izler taşıyan bir tasarım anlayışı ortaya koyduğunu hatırlatmak gerekir.

Halil Vedad (1927:12) ise makalesinde, özellikle dönemin Batıdaki yeni konutlarını tanıtırken basit, kullanışlı ve ucuz inşanın önemine vurgu yapar; yazısında Rus modernistlerine övgü, estetik ve iktisadi biraraya getirmiş olmaları üzerinedir. O’nun (1927:11) deyişiyle yeni mimarlık lüzumsuz herhangi bir detayı içermemektedir.

2.4. “Asrî Mimari”

Alaettin Bekir’in (1928: 9), Ankara’nın resmi binaları içinde, genç Türkiye Cumhuriyetinin fikirlerine uygun olarak, “Türk milletinin tuttuğu yolu gözetecek tarzda”, asrî mimariyi temsil edecek yegâne eser olarak gördüğü yapı ise 1926-1927 yıllarında inşa edilen, Türkiye’de uluslararası üslupta inşa edilen ilk eser olarak kabul görmüş Viyanalı mimar Theodor Jost’un Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti binası ile laboratuvarıdır (**Görsel 2**). Burada, özellikle dönemin yayınlarında modern mimarlığa referans veren “asrî mimari” vurgusu dikkat çekicidir. Ancak, Bekir’in (1928:9) asrî mimarinin uygulanmasının yetersizliğini, hayal kırıklığını “baştanbaşa yeniden inşa edilen bir şehirde bir iki binanın ne ehemmiyeti olabilir” biçiminde ifade ettiği üzere, dönemin Ankara’sı henüz asrî mimarlık örneklerine sahip olmaktan uzak olup “modern” bir başkent kimliğine bürünmesi için 1930lu yılların beklenmesi gerekecektir. Metnin sonunda, henüz 1930lara erişmemişken modern kentin inşası için getirmiş olduğu öneri ise dikkat çekicidir: “Ankara Belediyesi bütün Ankara mahallelerinin inşâsını değerli bir mi’mara havale etmeli ve Anadolunun ortasında Avrupanın en modern şehirlerinden birini vücûda getirmelidir.” (Alaettin Bekir, 1928: 9).

Görsel 2. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinin 4 Temmuz 1927 tarihli sayısında yer alan Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti binasının fotoğrafı. Resim üst yazısı: “Yenişehirdeki Sıhhiye Vekâletinin inşâatı bitiyor, bina Ankaranın en güzel ve en asrî binâsı oldu”

Daha önce de belirtildiği üzere, “asrî mimarının”, “modern başkent” neye karşılık geldiği Alaettin Bekir’in metninde açıklanmamıştır. Buna karşılık, metin içinde kullandığı görseller dönemin Alman mimarlık eserlerine ait olup asrî mimarlıkla ne anlatmak istediğine dair en güçlü referansı vermektedir: Kilise, okul, konut, kütüphane gibi farklı işlevlere dair örnekler arasında Karl Hofmann ve Felix Augenfild’in Lichtenstein sarayının iç mekânlarındaki modern ve yalın dekorasyon (**Görsel 3**) ile Oskar Strand’ın Viyana’daki apartmanı dikkat çekmektedir (Alaeddin Bekir, 1928: 9).

Kazım Sevinç “Mimaride İnkılap” adlı makalesinde, asrî binanın genel itibarıyla ne olduğuna dair saptamalarda bulunur. O’na (1928:12) göre, asıl amaç günün ihtiyaçlarına uygun binalar üretmektir; basit, teferruatsız fakat rahat ve sevimli binalar... Dolayısıyla estetik ile fonksiyonel gereklerin birlikteliğini esas alan modern tutumu, yazarın yaklaşımından ve metnin genelinden okumak mümkündür. Ancak Sevinç’in çalışmasında, asrîliği aktarırken yalnızca kendi kullandığı biçimiyle “modernist” örnekler üzerinden anlatımda bulunmadığını da belirtmek gerekir: Art-Nouveau içinde Neo-Katalan tarz olarak bahsettiği Gaudi yapılarının süslemelerini (**Görsel 4**) veya yeni malzeme ile yorumlanmış Neo-Gotik kilise yapılarını da övgüyle aktarması metninde yer almaktadır (Kazım Sevinç, 1928: 11, 12).

Görsel 3. Lichtenstein Sarayı – İç Mekan. Alaettin Bekir'in metninde yer verdiği resmin alt yazısı: "Mi'mar Mühendis Karl Hofmann ve Mühendis Felix Augenfeld (Viyanalı) ceviz kitap dolabı kapuları mat"

Görsel 4. Önemli Art-Nouveau örneklerinden biri olan Antoni Gaudí'nin Barselona'daki Casa Mila (La Pedrera) Binası. Kazım Sevinç'in metninde yer verdiği resmin alt yazısı: "(Barselona)da (Pedrera) ismindeki apartman"

İsmail Hakkı (1926:6) ise, yeni bir mimarlığın doğuşu için gerekli olan yeni bir anlayışa sahip olunduğuna değinerek ilave eder: "...Fazla olarak eşya, sıhhat, hayat, konfor.. hakkındaki fikirlerimizi tamamıyla değışdiren müsbet ilimlerin tatbîkatıyla karşılaşyoruz."

Görünen odur ki, Hayat mecmuasının ele alınan dönem yayınlarında, yeni yaşamın gerektirdiği adımların tüm sanat alanlarında olduğu gibi mimarlık alanında da karşılık bulması gerekliliği vurgusu göze çarpmaktadır. Halil Vedat'ın (1927:12) yazısının sonunda, yeni yaşamın süssüz, konforlu, huzur veren, bol güneş ve ışıklı yeni bir mimarlık yarattığını belirtmesi de bu kapsamdadır: "Yeni hayat, ziynetsiz, huzûr ve rahat verici, bol güneş ve bol ziyâlı mi'marisini yaratdı. Yirminci asrın mi'marı, hayatın zarûret ve îcâblarına uyandır." Metnin başka bir bölümünde Yazar, konutta "asrî mimarlığın" ne olduğunu, farklı bir cümle ile estetik, işlevsel ve ekonomik gerekler üzerinden özetlemiştir: "Asrımızın mi'marisi sıhî, kullanışlı, güzel evleri her âilenin bûdcesine uyacak şekilde ihzâr etmek gâyesine yürüyor"(Halil Vedat, 1927: 12).

2.5. Modern Mimarlığa Dair

Hayat mecmuasında makale kapsamında incelenen yayınların bir kısmının, sadece asrî mimari vurgusu ile yetinmeyip söz konusu "asrîliğin" karşılık bulmuş hali "modern" mimarlığı da ele aldıkları görülmektedir. Kazım Sevinç (1928:9) makalesinde, her ne kadar bir "billurlaşmaya" dönüşmese de, "rûha yabancı gelen" ve "yavaş yavaş alışılmaya başlanan garîb üslûbların inkişâfından" bahseder. Güzel sanatların her alanında görülen, Ekspresyonizm, Fütürizm, Dadaizm, Kübizm gibi akımların getirdiği yeniliklerin, mimarlık alanında da bir inkılap niteliğinde karşılık bulunduğunu belirtir (Kazım Sevinç, 1928:9) (**Görsel 5**). Sevinç (1928:9), bu yeni güzellik anlayışının oluşmasında, "bedîî, dînî ve ictimâî" değer yargılarının yirminci yüzyılın son yıllarında geçirdiği değışimin etkili olduğunu vurgular. Dolayısıyla, Yazarın o dönemde değindiği üzere, "marazî, geçici bir ibtilâ (*tutkunluk*)" değil, "her tarafa dal budak salan" bir kalıcılık söz konusudur (Kazım Sevinç, 1928:9).

Kazım Sevinç, metinde modern mimarlığı çeşitli alt paragraflarda, özellikle biçimsel nitelikleriyle anlatma yoluna gitmiştir. Bu noktada, moderni tanımlarken metnin ana odağı Fransa olup Hollanda moderni, ultramodern ve Kübizm etkileri diğer alt bölümleri

oluşturmaktadır. Sevinç'in (1928:9) tanımıyla Fransız mimarisinde "modern tarz"⁴, bezemesiz, basit, geometrik biçimlerin biraraya getirilmesiyle oluşturulan estetik bütünlüktür (**Görsel 6**). Kazım Sevinç'in (1928:9-10) cümleleriyle: "Büyük, muntazam mustatiller (*dikdörtgenler*), geniş fakat irtifa'ı az pencereler (*şerit pencereler*), sert kesilmiş geçidler, inhinâsız (*eğri olmayan*) köşeler... İşte asrî bir Fransız binasında göze çarpan teferruât bunlardır."

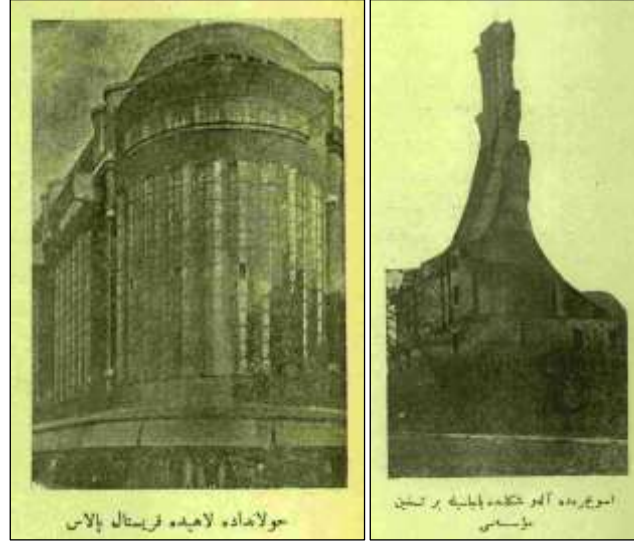
Hollanda modern mimarlığında, Fransa'dan farklı özelliklere dikkat çeken Kazım Sevinç (1928:11), mimar Cramen'in Kristal Palas'ında "geniş köşe dönüşünün yuvarlaklığının" (Görsel 7) ve Utrecht tren garının "yükseldikçe geri çekilip dikdörtgen bir kule ile sonlanmasının" altını çizmiştir. Yazarın, Hollanda moderninde varolan ekspresyonist tavrı ve yatay düşey zıtlığının tasarımlara taşınmasını metninde aktarması önemlidir. Kazım Sevinç (1928:11, 12) "ultramodern" tanımıyla, konik biçimlerle özgün tasarımlar ortaya konulan ekspresyonist eserleri tartışır: Özellikle, alev biçimine referans veren forma sahip İsviçre'deki bir fabrikaya, örnek olarak yer vermesi dikkat çekicidir (Görsel 8). Yazarın, ultramodern olarak anlattığı tutum, Hollanda moderninde detaylarda ve köşe dönüşlerinde görülen sınırlı dinamizmden farklı olarak kütle biçimini doğrudan belirleyen özgür bir dinamizmi ortaya koymaktadır.

Görsel 5. (sol) Berlin'de Erich Mendelsohn tarafından tasarlanan Ekspresyonist balkonları ile dikkat çeken bir apartman. Kazım Sevinç'in metninde yer verdiği resmin alt yazısı: "Yeni yapılan Alman apartmanlarından bir numune"

Görsel 6.(sağ) Kazım Sevinç'in metninde yer verdiği resmin alt yazısı: "Parisdeki asrî evlerden biri"

⁴ "Modern tarz" ifadesi doğrudan Kazım Sevinç'in metninden aktarılmıştır.

Görsel 7. (sol) Kazım Sevinç'in metninde yer verdiği resmin altyazısı: "Hollandada Laheyde Kristal Palas"

Görsel 8. (sağ) Kazım Sevinç'in metninde yer verdiği resmin altyazısı: "İsviçrede alev şeklinde bacasıyla bir teshin müessesesi"

Sevinç'in modern mimarlık ile ilgili değindiği bir diğer durum ise, Kübizm'in mimarlığa etkileri üzerinedir. Ancak, dönemin yayınlarında da sık rastlanılan bir ele alış olarak Kübizm'i biçimsel bir indirgemeye küple bağlantılandırmış olması dikkat çekicidir. Kazım Sevinç'in (1928:11) sözleriyle: "...Bu (*Kübizm*), birçok mi'kab (*küp*) şekillerinin terkibinden hâsıl olmuş bir güzellik telakkîsidir." Metninde Kübizmi daha çok taşınabilir eşyalarda, örneğin büfe, kütüphane gibi tefriş elemanlarında "gayr-ı tabîî hendesi" şekillerin kullanımı olarak indirgemesi de aynı kapsamda değerlendirilebilir. Yazar, benzer bir tutum olarak, Almanya'daki prizma biçimli, teras çatılı müstakil konutlara da değinir (Kazım Sevinç, 1928:11) (**Görsel 9**).

Bu kapsamda, İsmail Hakkı'nın makalesinde değindiklerine de vurgu yapmakta fayda vardır. Yazar döneminin güncel mimarlığını Batı referanslı olarak, geleneğe mesafeli, bezemesiz, asal geometrik formlarla tanımlamaktadır: "...Bununla garbdeki yeni mi'marlık telakkîsini kâd ediyorum. Ananeden kâideden motifden âzâde bir mi'marlık... Asıl insan bir etle kemikle bir rûhdan mürekkeb olduğu gibi, bugün asıl mi'marlık da dört köşe yüzlü hacimlerden ve bir ma'nâdan ibâret..." (İsmail Hakkı, 1926:6)

Görsel 9. Kazım Sevinç'in metninde yer verdiği resmin altyazısı: "Stuttgartda ufki damlı köşkler"

2.6. Teknik Yenilikler

Endüstri devriminin yarattığı olanaklarla yepyeni bir yaşam tarzını getirmesi ve getirdiği yeniliklerle toplumsal yaşamı, gündelik alışkanlıkları değiştiren bir sonucu ortaya koyması yazılarda bahsi geçen önemli bir durumdur. Halil Vedad (1927:9), sanatta ve mimarlıkta inkılabın temel nedenleri olarak ekonomik gelişme ile birlikte teknik alandaki yeniliklerden bahseder. Teknik alandaki yeniliklerin, bir taraftan yeni insanın mekânsal konforla ilgili talepler ortaya koymasına, diğer taraftan yeni malzemelerin yeni inşa tekniklerini doğurmasına etken olduğunu belirtir: "Fenni ihtirâlar (*buluşlar*), yeni insanın istediği temizlik, rahatlık, güzellik gâyesine imkân verdi. Demircilik ve camcılık sanayi' ilerledi. İngiltereli Parker suni çimento buldu. Demir, cam, çimento inşa tekniklerinin unsurları oldu" (Halil Vedad, 1927:9).

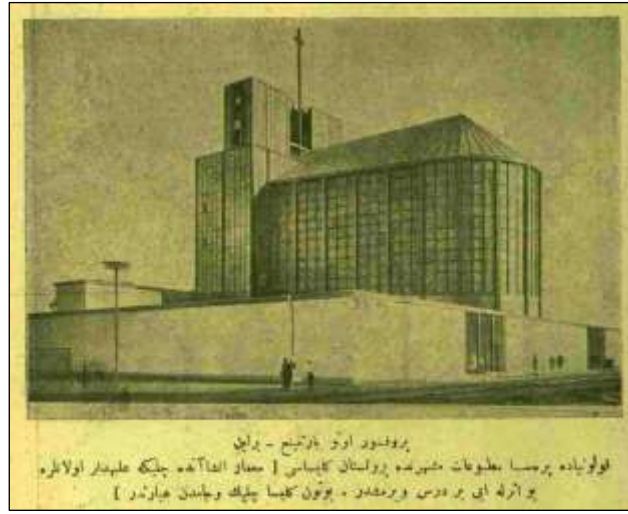
Kazım Sevinç'in metninde geçen ifadeler analiz edildiğinde ise, modern mimarlığın üzerinde önemle durduğu teknik yenilik ve gerekliliklere dair anlatılanlar dikkat çeker: Kent içi arsalarının sıkışıklığına çözüm getiren Amerika gökdelenleri, I. Dünya savaşı sonrasında konut krizi yaşayan Almanya'da sistemli, hızlı üretim, büyük cam yüzeylerle güneşin içeriye alınması, betonarme teraslarda güneşlenme ve konforun sağlanması, "ultramodern" olarak tanımladığı dinamik formu İsviçre örneklerinin "tamamı çimento ile yapılmış hissi vermesi" gibi yazara ait detaylar bu anlamda önem arz eder (Kazım Sevinç, 1928:9, 10, 12).

İsmail Hakkı (1926:6) da, "müsbet ilimlerin" gelişimin getirdiklerine işaret ederek yeni malzemenin, tekniklerin yeni mimarlığın doğuşuna sağladığı katkıyı vurgular ve ekler: "Yine fazla

olarak elimizde betonarme gibi malzemeye istediğimiz şekli verdirecek gâyet usta bir vâsita da vardır”.

Alaettin Bekir'in (1928:12), Gotik katedralin bezemesiz, yeni malzeme ve tekniklerle yeni bir yorumu niteliğindeki, Otto Bartning'in 1928 Uluslararası Köln Basın Fuarı kapsamında inşa edilen Protestan Kilisesi fotoğrafının altına düştüğü not, yazarın yeni anlayışa dair bakış açısını da ortaya koymaktadır: “Mi'mar inşâatta çeliğe aleyhdar olanlara bu eserle iyi bir ders vermiştir. Bütün kilise çelik ve camdan ibâretidir.” (Görsel 10)

Görsel 10. Alaettin Bekir'in metninde yer verdiği resmin altyazısı: “Profesör Otto Bartning-Berlin – Kolonyada (Köln'de) Pressa Matbuat Meşherinde Protestan Kilisesi [Mi'mar inşâatta çeliğe aleyhdar olanlara bu eserle iyi bir ders vermiştir. Bütün kilise çelik ve camdan ibâretidir]”

3. Değerlendirme ve Sonuç

17.yüzyılla birlikte Avrupa'da meydana gelen değişimler, özellikle Endüstri devrimiyile birlikte yaşananlar, Aydınlanma çağını başlatmış, yeni bir yaşam anlayışının ortaya çıkmasına ve söz konusu yeni yaşamın mekânlarının geçmişe göre farklılaşmasına etken olmuştur. Modernlik projesi olarak adlandırılan bu durum, Giddens'in (2010:9) tanımıyla “Avrupa'dan tüm dünyaya yayılan bir toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimidir.” Habermas'a (1994:37-38) göre Aydınlanma düşünürleri, modernlik projesinin kapsadığı nesnel bilim, evrensel yasalar ve özerk sanatın, gündelik yaşamın zenginleşmesine ve sosyal yaşamın akılcı bir biçimde örgütlenmesine

yarar sağlayacağına inanmaktaydılar. Bu kapsamda, Projenin sanat ve mimarlıktaki karşılığı olarak ortaya çıkan modernizmin ise yalnızca üslup olmanın ötesinde bir duruma işaret ettiği şüphesizdir. Dolayısıyla 20.yüzyılın ilk çeyreğinin başat sanat ve mimarlık akımı modernizmin ilkelerinin çok boyutlu, diğer disiplinlerle etkileşimli bir süreç içinde şekillendiğini söylemek olanaklıdır.

Süreç incelendiğinde, özellikle Fransa'da, Perrault'un (1613-1688) Vitruvius'tan itibaren varlığı bilinen geleneksel estetik değerleri tartışmaya açışı, Boullee (1728-1799) ve Ledoux'un (1736-1806) geometrik yalınlığa önem verışı veya Durand'ın (1760-1834) sıhhiyet/sağlıklılık ve ekonomi ile ulaşılabilen kullanıcı konforuna işaret edişi dikkat çekicidir (Wittkower, 1971:144; Braham, 1989:25, 116, 251, 255; Kostof, 1985:559, 565, 577; Summerson, 2005:116, 145). 20.yüzyıla gelindiğinde ise, modernizm uygulamalarının mimarlık alanında kendini gösterdiği dönemde, kuramsal alanda da söz konusu ilkelerin yoğun bir biçimde karşılık bulduğu görülür. İşlevin, tekniğin, ekonomikliğin, yalınlığın ve yeni soyut estetiğin karşılıkları, başta Bauhaus manifestosu olmak üzere, birçok dönem metninde yer bulmuştur (Conrads, 1991:8-12, 48, 67-68, 80-84). Cumhuriyetin yeni inkıplarının, diğer bir deyişle "Türk devriminin", sağladığı atmosfer içinde, Türkiye'de 1930larla birlikte mimarlık alanında yayınlanan Mimar, Arkitekt, Yapı gibi dergilerin söz konusu kapsamda üretilen yayınlara önemli bir platform oluşturduğu görülmektedir (Bozdoğan, 1996:313-328; Altan Ergut, 2009:121-122; Yılmaz, 2016:504).

Bununla birlikte, Hayat mecmuası örneğinde görüldüğü gibi, Erken Cumhuriyet döneminin öncelikle magazin ve sanat dergileri ile gazetelerinde, "yeni, asrî, modern" mimarlık anlayış ve ilkelerini tanıtan, aktaran daha "erken" yazılara rastlamak mümkündür. Hayat mecmuasının yayınladığı bu makale çalışmasında incelenen mimarlık yazıları, zamansal olarak, eleştiri getirdikleri/mesafeli durdukları, I. Ulusal Dönem olarak isimlendirilen, tarihselci, milli unsurları kullanan bir mimarlık anlayışının etkisinin halen sürdüğü 1920lerin ikinci yarısına karşılık gelmektedir. Özellikle, bu makale çalışmasında ele alınan dört yayın arasında, makalesi 18 Ekim 1928 tarihiyle, en geç yayınlanan Alaettin Bekir'in (1928:8), yeni baştan inşa edilen başkentte "asrî" mimarlığı temsil eden yalnızca bir örnek bulunmasına tepki göstermesi dikkat çekicidir. Modern mimarlık ürünlerinin, örneğin Seyfi Arkan, Zeki Sayar, Abidin Mortaş başta olmak üzere Türk Mimarlarının konut tasarımlarıyla veya Ernst Egli, Bruno Taut gibi yabancı

mimarların okul yapılarıyla, 1930'lu yıllarla birlikte yoğunlukla uygulandığı göz önüne alındığında (Aslanoğlu, 2010; Sözen, 1984), Hayat mecmuasının söz konusu tanıtıcı, eleştirel yazıları, ilgili çevreleri ve hatta toplumu mimarlık alanındaki değişime hazırlama bağlamında önem kazanmaktadır.

Diğer taraftan, Hayat mecmuasının bu makale çalışmasının incelediği Osmanlı alfabesi ile basılan döneminde, geçmişin mimarlıklarının tanıtıldığı yazılar da yer almaktadır. Özellikle “Türk” mimarlık geçmişini anlatan çalışmalara örnek olarak, Prof. Heinrich Glück'ün (1927a:9-12; 1927b:9-13) “Osmanlılarda Mi'mari” ve “Küçük Asya'da Selçuklu San'atı”, Ziyaeddin Fahri'nin (1927:9-11) “Erzurum'da Selçukî Eserleri” ve Köprülüzade Mehmed Fuad'ın (1927: 2) “Mısır'da Türk Âbideleri” ile Mimar Kemaleddin'in (1926: 9-12) “Bursa'da Türk Âsâr-ı Mi'mâriyyesi” öne çıkmaktadır. Osmanlı bakiyesi toplumdaki “Türk Ulusunun” inşa edilmesi sürecinde; kimlik inşasını güçlendiren bir unsur olarak, Selçuklular ve diğer Türk uygarlıkları gibi, Ülkenin devralındığı Osmanlıların da milli kültür geçmişinin “evrelerinden” biri vasfıyla yer bulması dikkat çekicidir (Bozdoğan, 2008: 270). Bozdoğan (2008:266-269), Erken Cumhuriyet döneminin mimarlık tarihi yazılarının, bütün “Şark” kültürünü durağan ve benzer karakterde gören Batı'nın oryantalist bakış açısına karşı, “Türk” mimarlık kültürünün üstünlüklerini, zenginliklerini, gelişmeci özelliklerini açığa çıkaran nitelikte olduğunu belirtmektedir. Hayat mecmuasının adı geçen “erken” mimarlık tarihi makalelerinin de, bu bağlamda benzer içerik ve bakış açılarına sahip oldukları görülmektedir.

Ancak, bu katkının ötesinde, Ziyaeddin Fahri'nin (1927: 11) Erzurum'daki Selçuklu eserlerini tanıttığı yazının son paragrafında, günün sanatçıların tarihten alacakları unsurları bir araya getirerek “güzel” sanatı yaratacaklarını belirtmesi ilgi çekicidir. I. Ulusal Mimarlık Döneminin büyük ustası Mimar Kemaleddin (1927: 14) ise “Ankara'nın İ'mârı” isimli yazısında, bu doğrultudaki görüşleri daha da detaylandırarak, “eski Türk medeniyetinin ilminin ve imarından” faydalanmanın günün sanat ve mimarlığına katacağı değere vurgu yapar ve sanat ve mimarlığı “yanlış, yabancı ve çirkin” etkilerden korumanın Türk vatandaşlarının milli görevi olduğu görüşünü savunur. Görüldüğü üzere, bu makalenin giriş bölümünde belirtilen Hayat mecmuasının milli değerlere dair hassasiyeti, milli mimari üzerine üretilen yayınlarla da karşılık bulmuştur. Dolayısıyla, Dergide bir taraftan, günün mimarlığının yabancı etkilerden korunarak

“Türk” mimarisinin geçmişinden yararlanılmasının önemine vurgu yapılırken diğer taraftan geçmişin tekrarına şiddetle karşı çıkan görüşlere yer verilmiştir. Ancak, Rushid’in (2019: 260, 278) de değindiği üzere, Hayat mecmuasında Türk-İslam sanatlarına dair yazılar, “asrileşme, muasırlaşma, inkılap” gibi kavramlarla pekiştirilen Batı orjinli sanat ve mimarlığı tanıtan, savunan yazıların yanında oldukça az sayıdadır. Ayrıca, önemle vurgulamak gerekir ki, Erken Cumhuriyet ideolojisinin pozitivist ve rasyonalist bakış açısını, diğer bir deyişle Cumhuriyet “inkılaplarıyla” paralel büyük değişimleri, sanatın tüm alanlarında olduğu gibi mimarlık alanında da desteklemek, devlet desteğiyle çıkarılan Derginin başlangıcıyla birlikte varlık gösteren ana çizgisiyle uyumlu bir tutum olmuştur.

Sonuç olarak, Hayat mecmuasının bu makale çalışmasında incelenen, birbirine yakın görüşleri savunan yazarlar tarafından kaleme alınan dört yayınının ana vurgusu da, yeni Cumhuriyetin tüm alanlarda ortaya koyduğu ideolojik tutumuyla uyumlu, inkılaplarıyla bağdaşan yeni sanat ve mimarlık anlayışına sahip olunması gerekliliği üzerinedir. Bu yayınları, döneminin Ülkedeki mevcut mimarlığına mesafeli, tarihselciliği reddeden, topluma karşı sorumluluk duyan, ekonomik, bezemesiz, yalın, yeni malzeme ve teknolojiyi kullanan, modern biçimlenme arayışlarını benimseyen, hijyen, konfor, kullanım gibi işlevsel gerekleri önemseyen bir “asrî” mimarlık anlayışını savunan yazılar olarak genel itibarı ile değerlendirmek olanaklıdır. Dolayısıyla, Hayat mecmuasının, Türkiye’de oldukça erken bir dönemde söz konusu yayınları gerçekleştirmiş olmasının ve takip eden yıllarda çıkacak benzer içerikli, Latin alfabeli yayınlara “öncülük” etmesinin değerine özellikle dikkat çekmek önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Abdullah Cevdet (1927). “İlmi ve Edebi Mülâhazalar - Hayat”, *İctihad*, 22(226), s.4333.
- Alaettin Bekir (1928). “Alman Mimarisinden Alınacak Dersler”, *Hayat*, 4(99), s. 9-12.
- Altan Ergut, E. (2009). “Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: Tanımlar, Sınırlar, Olanaklar”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), s. 121-130.
- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Aytaç, K. (1984). “İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17(1), s. 237-248.

- Bozdoğan, S. (1996). "Modern Yaşamak: Erken Cumhuriyet Kültüründe Kübik Ev", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, (ed.) Yıldız Sey, İstanbul, s. 313-328.
- Bozdoğan, S. (2008). *Modernizm ve Ulusun İnşası*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Braham, A. (1989). *The Architecture of the French Enlightenment*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Conrads, U. (1991). *20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar*, çev. Sevinç Yavuz, Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı.
- Dalga, N. (2002). *Hayat Mecmuasındaki Fikri ve İlmî Makalelerin İncelenmesi (1927-1928)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Demir, M. (2005). *Hayat Mecmuası Etrafında Gelişen Sanat Faaliyetleri C.1*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2010). *Modernliğin Sonuçları*, çev. Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Glück, H. (1927a). "Osmanlılarda Mi'mari", çev. Köprülüzâde Ahmed Cemal, *Hayat*, 1(11), s. 9-12
- Glück, H. (1927b). "Küçük Asya'da Selçuklu San'atı", çev. Köprülüzâde Ahmed Cemal, *Hayat*, 1(23), s. 9-13.
- Halil Vedad (1927). "San'atda İnkılab", *Hayat*, 2(44), s. 9-12.
- Habermas, J. (1994). "Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje", *Postmodernizm*, ed. Necmi Zeka, İstanbul: Kıyı Yayınları, s. 31-44.
- Işık, Y. (2020). "Hayat Mecmuası" Çerçevesinde Türk İnkılâbının Değerlendirilmesi", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(3), s. 76-130.
- İsmail Hakkı (1926). "Bugünkü Mi'marlık Nereye Gidiyor?", *Hayat*, 1(5), s. 5-6.
- Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s. 9-12.
- Kaya, M.C. (2010). "Mehmet Emin Erişigil: Bergsonculuktan Pragmatizme Bir Darulfünun Hocası", *Kutadgubilig: Felsefe Bilim Araştırmaları*, (18), s. 129-180.
- Kostof, S. (1985). *A History of Architecture- Settings and Rituals*, New York: Oxford University Press.
- Köprülüzade Mehmed Fuad (1927). "Mısır'da Türk Âbideleri", *Hayat*, 1(14), s. 2.
- Mehmed Emin (1926). "Hayat Ne İçin Çıkıyor", *Hayat*, 1(1), s. 1-2.
- Mimar Kemaleddin (1926). "Bursa'da Türk Âsâr-ı Mi'mâriyesi", *Hayat*, 1(1), s. 9-12.
- Mimar Kemaleddin (1927). "Ankara'nın İ'mârı", *Hayat*, 1(24), s. 14.
- Parlak, M. (1985). "1926-1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuasının Hars ve Edebiyat Tarihimizdeki Yeri", *Milli Kültür*, (47), s.25-29, 95.
- Rushid, F. B. (2019). *Hayat Mecmuasında Yer Alan Türk ve İslam Sanatı Yazılarının Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sözen, M. (1984), *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Summerson, J. (2005), *Mimarlığın Klasik Dili*, çev. Turgut Saner, İstanbul: Homer Kitabevi.
- Uçman, A. (1998). "Hayat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 17, İstanbul: İSAM - İslam Araştırmaları Merkezi, s.12-14.
- Uçman, A. (2006). "Dergiler Arasında: Dergâh, Hayat, Ma'lûmât ve Bilgi Mecmuaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (7), s. 519-532.
- Uçman, A. (2011). "Hayat Mecmuası ve Devrin Milliyetçilik Anlayışı", *Türk Yurdu*, 31(285), s. 142-148.
- Wittkower, R. (1971). *Architectural Principles in the Age of Humanism*, New York: W.W.Norton&Company.
- Yılmaz, E. (2016). "Modernite, Hijyen ve Bedenin Teşhiri", *Megaron*, 11(4), s. 502-514.
- Zeki Mesud (1926). "Avrupalılaşmak, Asrîleşmek", *Hayat*, 1(4), s. 7.
- Ziyaeddin Fahri (1927). "Erzurum'da Selçukî Eserleri", *Hayat*, 1(8), s. 9-11.

İnternet Kaynakları

- http 1: "Halil Vedat Fıratlı", https://www.turkcebilgi.com/halil_vedat_f%C4%B1ratl%C4%B1, Erişim tarihi: 08.11.2022.
- http 2: Ömer Aybars, (2020). "Abidin Nesimi", <https://1000kitap.com/yazar/abidin-nesimi-fatinoglu>, Erişim tarihi: 09.11.2022.

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1. Belçika'da Yeni Şehir, Halil Vedat (1927). "San'atda İnkılab", *Hayat*, 2(44), s.12.
- Görsel 2. Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti Binası, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 4 Temmuz 1927 tarihli sayı.
- Görsel 3. Lichtenstein Sarayı – İç Mekân, Alaettin Bekir (1928). "Alman Mimarisinden Alınacak Dersler", *Hayat*, 4(99), s.11.
- Görsel 4. Barselona'daki Casa Mila (La Pedrera) Binası, Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s.10.
- Görsel 5. Berlin'de Bir Apartman, Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s.10.
- Görsel 6. Paris'te Bir Konut, Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s.10.
- Görsel 7. Lahey'de Kristal Palas. Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s.10.
- Görsel 8. İsviçre'de Bir Isı Merkezi, Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s.11.
- Görsel 9. Stuttgart'ta Teras Çatılı Konutlar, Kazım Sevinç (1928). "Mi'maride İnkılab", *Hayat*, 4(91), s.12.

Görsel 10. Köln'de Bir Kilise, Alaettin Bekir (1928). "Alman Mimarisinden Alınacak Dersler", Hayat, 4(99), s.12.